

In de Zaanstreek hebben allerlei uitvindingen het levenslicht gezien. Dat krijg je, in het oudste industriegebied ter wereld, tot op de dag van vandaag een streek vol bedrijvigheid. In deze serie presenteren we de leukste en nuttigste uitvindingen die aan de oevers van de Zaan zijn gedaan. Aflevering 5: Molenaar's Kindermeel.

Zaanstreek

Zaanstreek

Met dank aan de dokter van Westzaan

Willemien Schenkeveld
wschenkeveld@hollandmediacombinatie.nl

Rijstmeel. In de keukens van het Verre Oosten is het een bekend traditioneel basisproduct. Toch geldt het als een heuse Zaanse uitvinding. Rara, hoe kan dat? Op een mooie dag aan het einde van de negentiende eeuw kreeg Pieter Molenaar, de eigenaar van molen de Duinmeier in Westzaan, bezoek van de plaatselijke huisarts Johannes van den Broecke. Of de molenaar deze keer geen tarwe of veevoeder wilde malen, maar rijst. Zodat daar een licht papje van kon worden gemaakt voor een zieke baby in het dorp. Met een koffiemolen maalde de molenaar de rijst, het papje werd gevoerd en de baby herstelde voorspoedig. Zo werd – aldus de overlevering – bij toeval Molenaar's Kindermeel geboren. Het is een beetje wonderlijk verhaal – waarom ging de dokter naar een molenaar als een koffiemolen genoeg was? – maar het staat vast dat Johannes van den Broecke dorpsdokter is geweest in Westzaan en ook zeker is dat Pieter Molenaar vanaf 1896 rijstmeel als babyvoeding ging maken. Na een bescheiden start maalde hij in 1901

al 100.000 pakken van vijftig kilo. 'Molenaar's Kindermeel', zoals hij het noemde was een groot succes. Het kindermeel vloog helemaal de schappen uit toen in het voorjaar van 1906 verhalen in de kranten verschenen over Geertje van der Veen, een vijfenehalvemaands couveusekindje uit de Prins Hendrikstraat in IJmuiden. De dokters gaven geen cent voor haar leven – 'ze had een gezichtje als een besje van 80 jaar' schreef een krant, maar de kleine Geertje vocht met succes voor haar leven.

'Gevild konijntje'

Van heinde en verre kwamen mensen naar haar kijken, kranten vroegen om speelgoed en kleertjes voor het kindje en om de zoveel maanden deed De Telegraaf verslag van haar vorderingen. Van een 'mager gevild konijntje' dat leefde op melk met suiker groeide ze uit tot een mooi poppetje dat dagelijks in een jurkje met daaronder een flanelletje, maar verder geheel 'blootsvoets en bloothoofds' in de kinderwagen naar buiten ging. En wat dronk de acht maanden oude wonderbaby uit IJmuiden nu? Melk vermengd met Molenaar's Kindermeel. Zo schreef de Telegraaf, en zo vermeldde de Westzaanse fabrikant het vervol-

De toevallige geboorte van Molenaar's Kindermeel

gens in vele advertenties. Een paar jaar later was de productie in Westzaan vervijfvoudigd tot 500.000 vijftig-kilopakken. Of rijstmeel als industrieel bereide babyvoeding echt een nieuwe uitvinding was, is niet helemaal zeker. 'Kindermeel' bestond al. Zo was er het internationaal beroemde Zwitserse kindermeel van de familie Nestlé, de tot dan toe eerste industrieel bereide babyvoeding. Maar dat bestond uit koeiemelk, malt, suiker en tarwemeel. Kindermeel van andere merken was vaak op malt en stijfsel gebaseerd. Zonder tegenbericht noemen we Molenaar's Kindermeel dus een Zaanse uitvinding.

Decennialang werd Molenaar's Kindermeel in Nederland dé voeding voor baby's die van de borstvoeding af begonnen te raken. Traditionele huismiddeltjes als geweekt oud brood of lammetjespap verloren aan populariteit, ten gunste van melk vermengd met Kindermeel. Dat zou hongerige baby's net dat extra voedsel bieden waardoor ze beter doorsliepen. Ook zou het reuze gezond zijn. Die ideeën waren geheel onterecht overigens, want in 1906 schreven kinderartsen in het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde dat Nestlé eigenlijk niet zo geschikt was voor baby's en Molenaar's wel degelijk.

Ooievaars

Molenaar deed dan ook vanaf het begin zijn best om Kindermeel als uiterst voedzaam en gezond te promoten. Op de verpakking stond altijd het goedkeuringsstempel van het voedsellaboratorium Hamel Roos en Harmens. Ook waren er de meest prachtige affiches van stralend-gezonde baby's of van ooievaars die met een pakje Molenaar's om de hals komen aanvliegen. Later gingen artsbezoekers in het hele land langs bij huisartsen, kinderartsen en consultatiebureaus om voorlichting te geven. Al in 1908 was de molen aan de top

van zijn capaciteit en in 1911 opende Molenaar een stenen fabriek, aan het eind van het Watermolenpad, aan de Nauernasche Vaart. Hier werd tot in 1975 rijstmeel van 'zeer, zeer hoge kwaliteit gemaakt'. Althans dat was de trotse mening van C. J. Haan, die van 1951 tot 1975 bij de fabriek werkte, op het laatst als bedrijfsleider.

De grondstof van het kindermeel was uit het Verre Oosten geïmporteerde breukrijst, in halve en kwart korrels en vervuuld met rijstkiemen en -zaden. In Westzaan wist men dit te zeven en te vermalen tot een zuiver en gelijkmatig rijstmeel. Het bestond uit 'rijstkorrels die een gelijkmatige structuur hadden, niet klontden en dus probleemloos door de speen gingen.' En het was nooit 'grauw van de zaadstippen', zoals bij sommige concurrenten.

Breukrijst

Toen ergens na de Tweede Wereldoorlog een nieuwe machine werd aangeschaft, werd het helemaal geweldig. „Elke soort breukrijst, hoe vervuuld ook met zaden, kon nu probleemloos verwerkt worden tot een rijstmeel van uitzonderlijke kwaliteit die geen enkele rijstpellerij in Europa kon evenaren”, schreef C. J. Haan.

Halverwege de jaren zeventig was het opeens afgelopen. Een paar jaar daarvoor hadden de families Molenaar en Swart hun aandelen verkocht aan de Verenigde Veluwe Melkfabriek Ursina uit Nunspeet. Die werd in 1971 weer overgenomen door multinational Nestlé. En die besloot dat de productie beter verplaatst kon worden. Begin februari 1975 hoorde het verbijsterde personeel dat de fabriek zou sluiten. Molenaar's Kindermeel kwam voortaan uit Leeuwarden en de fabriek werd afgebroken. Nu staan hier de woningen van de Palmboomstraat en Kersenboomstraat.

Het merk Molenaar's Kindermeel werd nog een paar keer doorverkocht, op het laatst aan Nutricia, maar verdwenen in 2005 uit de schappen. De Action verkocht nog een paar restpartijen. Maar toen was het voorbij. Rijstmeel als babyvoeding bestaat nog steeds, van allerlei merken, en is nog steeds populair. Maar Molenaar's is voor goed geschiedenis. Gebaseerd op de Zaanse Encyclopedie, de Westzaanse Digitale Beeldbank en de digitale krantenverzameling Delp-her.

'Hele nacht doorgeslapen'

Hoewel Molenaar's Kindermeel niet meer bestaat, is het nog steeds een begrip. Zo schreef Natalie44 in 2010 op een internetforum: „Ik heb zelf ook meegemaakt dat mijn zontje huilde en krijste dat ik er wanhopig van werd. Mijn moeder zei tegen me, je moet dat kind andere voeding geven. Molenaars kindermeel. Zoonlief was inmiddels bijna 3 maanden. Bij zijn laatste voeding deed ik twee schepjes rijstbloem. De volgende ochtend schrok ik wakker. De HELE nacht doorgeslapen. Meneer lag vrolijk naar me te lachen.”

Molenaar's Kindermeel produceerde ook de meest prachtige reclameaffiches.

Een modernere verpakking.

ZAAANS MUSEUM

GEMEENTEARCHIEF ZAA NSTAD

Emailen papbordje.

ZAAANS MUSEUM

De fabriek aan de Nauernasche Vaart.

GEMEENTEARCHIEF ZAA NSTAD

GEMEENTEARCHIEF ZAA NSTAD